

XXX ВСЕУКРАЇНСЬКА УЧНІВСЬКА ОЛІМПІАДА З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ: ХРОНІКА І ВИСНОВКИ

О. В. Стоцька

В інтерв'ю з головним спеціалістом департаменту загальної середньої та дошкільної освіти Міністерства освіти і науки України О. Котусенко та науковим співробітником Інституту літератури імені Тараса Шевченка Національної академії наук України Д. Дроздовським висвітлено результати фінального етапу XXX Всеукраїнської учнівської олімпіади з української мови й літератури (м. Полтава, 28 березня – 1 квітня 2016 р.), схарактеризовано конкурсні завдання й особливості їх оцінювання. Адресовано учням та їх наставникам із метою покращення підготовки до участі в олімпіаді юних філологів.

Ключові слова: олімпіада, українська мова і література, українська національна ідентичність.

Стоцкая Е. В. XXX Всеукраинская ученическая олимпиада по украинскому языку и литературе: хроника и выводы

В интервью с главным специалистом департамента общего среднего и дошкольного образования Министерства образования и науки Украины Е. Котусенко и научным сотрудником Института литературы имени Тараса Шевченко Национальной академии наук Украины Д. Дроздовским освещены результаты финального этапа XXX Всеукраинской ученической олимпиады по украинскому языку и литературе (г. Полтава, 28 марта – 1 апреля 2016 г.), дана характеристика конкурсных заданий и особенностей их оценивания. Адресуется учащимся и их наставникам с целью улучшения подготовки к участию в олимпиаде юных филологов.

Ключевые слова: олимпиада, украинский язык и литература, украинская национальная идентичность.

Stotska O. V. The XXX-th Ukrainian Nationwide School Students Olympiad in Ukrainian Language and Literature: chronicle and conclusions

This paper presents the interview with Olga Kotusenko, the chief specialist of the Department of Secondary and Primary Education of the Ministry of Education and Science of Ukraine and Dmytro Drozdowskyi, the researcher of the Taras Shevchenko Institute of Literature of the National Academy of Sciences of Ukraine. They tell readers about the results of the final round of the XXX-th Ukrainian Nationwide schoolstudents Olympiad in Ukrainian language and literature that was held in Poltava, March, 28 – April 1, 2016, describe the competition tasks and peculiarities of their evaluation. This paper would be interesting for students and their teachers in order to improve the preparation for participation in the competition for young philologists.

Keywords: olympiad, Ukrainian language and literature, Ukrainian national identity.

У Полтаву з'їхалися 148 юних знавців рідної мови – школярів 8–11-х класів з усіх областей України, крім Автономної Республіки Крим, – переможців обласних олімпіад. Перевіряли знання та практичні навички учасників олімпіади 54 члени журі – кандидати, доктори педагогічних і філологічних наук, кращі вчителі загальноосвітніх шкіл із різних куточків країни.

Організаторами олімпіади виступили Міністерство освіти і науки України, Департамент освіти і науки облдержадмі-

Стоцька Олена Вікторівна, методист Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського

ністрації, Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського, Полтавська спеціалізована школа-інтернат № 1.

Упродовж п'яти днів учасники змагань не лише виконували конкурсні завдання, а й ознайомилися з культурними та освітніми традиціями Полтавщини: побували у меморіальному музеї-садибі І. П. Котляревського, Полтавському краєзнавчому музеї імені Василя Кричевського, Полтавському художньому музеї імені Миколи Ярошенка, музеї Панаса Мирного, музеї А. С. Макаренка в Ковалівці Полтавського району, музеї Марії Башкирцевої та Миколаївській церкві в Диканьці, Хрестовоздвиженському монастирі у Полтаві, шкільному музеї Т. Г. Шевченка у Полтавській загальноосвітній школі № 7.

Діти мали гарні умови для конкурсних випробувань, підготовки до виконання завдань чергового туру, самоосвіти й дозвілля. Для керівників команд господарі організували творчі зустрічі з учителями Полтави, майстер-класи кращих учителів-філологів Полтавщини.

31 березня 2016 року було оголошено підсумки XXX Всеукраїнської учнівської олімпіади з української мови й літератури. Переможцями стали 73 школярі. Перші місця посіли представники Рівненської, Тернопільської, Харківської, Запорізької, Сумської, Закарпатської, Черкаської, Одеської областей та м. Києва. 1 квітня у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка відбулася урочиста церемонія закриття олімпіади. Усі учасники отримали дипломи й цінні подарунки. Крім цього, оргкомітет і члени журі рекомендували Міністерству освіти і науки України затвердити перелік переможців олімпіади на здобуття стипендії імені Тараса Шевченка.

Завершилося свято невеликим концертом, після якого представник організаторів

– методист Полтавського ОІППО Ольга Коваленко – передала делегатам від Київської області символічний кубок олімпіади, адже наступного року заключний етап Всеукраїнської олімпіади з української мови і літератури відбудеться на Київщині.

Детальніше про олімпіаду, її атмосферу та особливості ми поговорили з **Оленою КОТУСЕНКО** – головним спеціалістом департаменту загальної середньої та дошкільної освіти Міністерства освіти і науки України та **Дмитром ДРОЗДОВСЬКИМ** – головою журі, докторантом, науковим співробітником Інституту літератури імені Тараса Шевченка Національної академії наук України, кандидатом філологічних наук.

– *Пані Олено, чи можна вважати успішним проведення XXX Всеукраїнської учнівської олімпіади з української мови та літератури?*

– **О. КОТУСЕНКО:** Так, олімпіада була успішною, результативною, мала добрий організаційний і науковий рівень. Це було свято української мови й літератури, на якому панувала атмосфера дивовижної толерантності, поваги до дитини.

Це стало можливим і завдяки самим учасникам, і завдяки керівникам, організаторам та членам журі олімпіади. Мені приємно відзначити відповідальну й злагожену роботу полтавських колег із Департаменту освіти і науки та Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського, котрі провели всі необхідні організаційні заходи.

Високий науковий рівень олімпіади забезпечувався участю в ній знаних науковців Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка Національної академії наук України та вищих навчальних закладів: Львівського національного університету імені Івана Франка, Рівненського державного гуманітарного університету, Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара, Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, Житомирського державного університету імені Івана Франка, Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, Міжнародного економіко-гумані-

тарного університету імені академіка Степана Дем'янчука, Національного університету «Києво-Могилянська академія», Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, державного вищого навчального закладу «Запорізький національний університет», Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка, Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

– *Змагання мало два тури: упродовж одного дня учні виконували завдання з української мови, другого – з української літератури. Що передбачали ці завдання?*

– О. КОТУСЕНКО: Завдання з мови та літератури для 8–11 класів укладено відповідно до чинних шкільних програм та з урахуванням специфіки проведення зовнішнього незалежного оцінювання з української мови та літератури.

Завдання з мови передбачали виявлення теоретичних знань і вміння застосування їх на практиці. Завдання трьох рівнів – продуктивного, репродуктивного, творчого – охоплюють усі розділи науки про мову. Відповіді зорієнтовані на виявлення системних знань, встановлення логічного зв'язку між «найнижчою» мовною одиницею (звуком, фонемою) і текстом як інтегратором усіх мовних одиниць у їх ієрархії.

На що були спрямовані завдання з літератури?

– О. КОТУСЕНКО: Зміст завдань із літератури повною мірою дав змогу виявити літературознавчу підготовку учнів, їх творчі можливості, філологічну ерудицію. Завдання були диференційовані відповідно до таких різновидів, як твори-роздуми, «літературні портрети», виконані в есеїстичному або публіцистичному ключі, тестові запитання із закритою відповіддю та на встановлення відповідності, завдання з теорії літератури, міні-статті у «Вікіпедію» тощо.

Вибір був запропонований щодо таких завдань: написання літературного твору, літературного портрета, щодо завдань із теорії літератури. Укладачі завдань оптимально поєднали літературознавчий аналіз із проблемами історії та теорії літератури в широкому соціокультурному контексті. Відповіді на завдання потребували від учнів висвітлення особливостей літературного процесу загалом, його окремих історичних етапів, з'ясування місця й

ролі письменників у літературному процесі, у становленні напряму, течії, а також виокремлення індивідуального стилю митця. Учасники мали продемонструвати свої знання з різних історико-літературних періодів. Також представлені завдання враховували специфіку 2015 року – окремі з них були спрямовані на пошанування творчості Максима Рильського (11 клас), Ліни Костенко (11 клас), Василя Симоненка (11 клас). Також завдання для 10 класу було присвячено 110-річчю знаменитої поеми «Мойсей» Івана Франка.

Творчого розвитку набули рубрики, започатковані на попередній олімпіаді («Із погляду теоретика літератури», «Лабораторія літературного критика», «Літературний портрет» тощо).

– *Що сприяло прозорості та об'єктивності оцінювання результатів юних «олімпійців»?*

– О. КОТУСЕНКО: Цьому суттєво сприяло те, що експертами та головою журі підготовлено критерії оцінювання знань учнів з української мови та літератури. Водночас були проведені групові та індивідуальні консультації із членами журі до початку роботи, а також у процесі перевірки, аби забезпечити максимально точний і прозорий результат. Учніські роботи перевіряли одночасно кілька членів журі – кожен окреме завдання, а також керівник комісії. В 11 класі члени журі перерахували твори учасників декілька разів, аби оцінка була максимально об'єктивною. У результаті у проведенні олімпіади експертами-консультантами з мови та літератури порушень не виявлено.

– *Пане голово журі, а які завдання були орієнтовані на виявлення в конкурсантів творчих здібностей?*

– Д. ДРОЗДОВСЬКИЙ: Такі здібності юні філологи мали змогу продемонструвати в жанрі творів, тематика яких позначалася очевидною актуальністю, зорієнтованістю на знання і висловлення власного ставлення до зображуваного в контексті сьогодишньої соціокультурної реальності.

Із моєї точки зору, олімпіада – це захід, на якому ідеться про постановку перед найкращими учнями, найкращими юними філологами України питань, у яких відбувається

осмислення складних проблем сьогодення. Так, завдання з української літератури – це завдання на знання своєї культури, історії, літератури. Ці завдання побудовано в такий спосіб, що відповіді на них знайти неможливо. Це творчі завдання, за допомогою яких журі вишукувало оригінальність мислення (найкращі роботи, до речі, будуть опубліковані у спеціальному збірнику). Нам було важливо побачити, як мислить дитина, як вона сприймає проблеми сучасності і яке бачить їх розв'язання. Але за цим мають бути душа, креативність, інсайт. Ми шукаємо юних філологів, які здатні переказати, передати нам цей інсайт, це відкриття.

– *То чи вдалося їх знайти?*

– Д. ДРОЗДОВСЬКИЙ: Розумієте, урок української мови і літератури і процес навчання передбачає, що на уроці мусить здійснитися якісний стрибок, коли сукупність знань раптом переворюється на щось нове. Ми ніколи не знаємо, коли це стається, але у певний момент дитина відкриває для себе щось нове, чого ми не можемо очікувати, однак на що дуже сподіваємося. Ми на олімпіаді також хочемо, щоб діти, розмірковуючи над завданнями, які їм пропонуємо, відкривали для себе і нас щось нове, – а йшлося, скажімо, про завдання написати лист воїнам АТО; описати власну візію того, якою має бути Україна 21-го сторіччя – за десять, за тридцять років і що потрібно змінити в сучасній ситуації, – тобто йшлося про проговорення дуже складних суспільно важливих проблем, від яких ми не можемо сховати сучасних дітей, бо вони не просто грамотні, вони не просто живуть у нашому світі – дуже складному і часом неправильному, – але вони хочуть змінити його. І тому ось цей інсайт, цей лет, те віднаходження дітей, які не просто *знають*, але які боліють болем України, які хочуть і готові змінити її, прагнуть реалізувати себе, – це одне із найважливіших завдань, які ми ставили на цій олімпіаді.

Діти, котрі знають українську літературу й культуру 19-го, 20-го, початку 21-го століть, котрі вміють мислити філологічно, себто мислити категоріями процесуальності, здатні самостійно синтезувати знання і показати в такий прогностичний спосіб бачення України. Створити візію країни, у якій вони – її творці.

– *Чи були діти, які здивували, вразили Вас?*

Д. ДРОЗДОВСЬКИЙ: Ви знаєте, усі конкурсанти мали дуже сильний рівень підготовки. Із-поміж тих, хто особливо запам'ятався, – 10-класник із Донеччини Євген Коваль, учень Дружківської гімназії «Інтелект», який просто вразив усіх членів журі надзвичайно глибоким – я це називаю «старомаленьким» – мисленням. Євген говорить, наче випускник університету. У хлопця розвинене не просто мовлення, у нього глобальне мислення – мислення людини дуже дорослої. Спілкуючись з Євгеном, я був вражений його прагненням виборювати перемогу, незважаючи на те, що він живе на території, охопленій війною, в атмосфері, яка навряд чи сприяє перемозі на олімпіаді.

Війна в Україні – це, з одного боку, поразка нас, українських філологів, бо ми не змогли сформулювати те, що б спрацювало як об'єднавчий чинник. А з іншого боку, сьогодні ми бачимо, що потрібно змінити, як потрібно йти в школу і якою є сучасна дитина. Олімпіада – це середовище, у якому бачимо всю Україну і можемо дещо змодельювати його, працюючи над завданнями, програмами з української мови, літератури.

– *Як саме, за допомогою яких саме конкурсних завдань олімпіада «відгукнулася» на таке складне явище сучасної соціокультурної реальності, як війна, а також на потребу утвердження України у світі та її реінтеграції у Європу?*

– Д. ДРОЗДОВСЬКИЙ: Для 11 класу ми розробили завдання написати «Лист воїнам АТО». Для 10-класників у творах було запропоновано розробити таку собі міні-політичну концепцію України, концепцію змін у країні. Для менших дітей – 8-9-класників – ми намагалися дібрати такі теми завдань, у яких розкриваємо багатство української культури і потроху спонукаємо замислюватися над складними проблемами сьогодення.

Плакаю надію, що XXXI олімпіада відбудеться вже в країні, де немає війни, де український дух переможе, де українська ідентичність утверджена у модерному часі, у якому Україна реінтегрується у Європу, але водночас зберігає свою національну, етнічну, історичну, мовно-культурну ідентичність. Саме тому мотто олімпіади юних філологів – утвердження єдності, поваги до себе і збереження національної культурної, мовно-літературної пам'яті.

Цитувати: Стоцька О. В. XXX Всеукраїнська учнівська олімпіада з української мови та літератури: хроніка і висновки / О. В. Стоцька // Постметодика. – 2016. – № 2. – С. 61–64.

© О. В. Стоцька, 2016. Матеріал надійшов у редакцію 1.04.2016 ■